

Augustinus: De Civitate Dei VIII., IX., X. [1951]

Referát na semináři doc. A. Molnára (Jenoným)

17. ledna 1951

VIII.

Ze tří druhů theologie, Varronem odlišených (VI. 5) si Augustin nechal theologii přirozenou až na konec. Jde o záležitost filosofickou, a proto je třeba o ní rokovat se skutečnými filosofy. A ne s ledajakými, nýbrž s těmi, kteří se podle Augustinova názoru nejvíce přiblížili nauce křesťanské, totiž s platoniky. Když nejprve podal přehled předsokratovské filosofie a zastavil se na chvíli u Sokrata, vykládá potom v několika kapitolách učení Platonovo a jeho žáků. Ukazuje znovu, že toto učení je křesťanství nejblíží a přichází až k platonskému rozdělení rozumných bytostí do tří skupin (na bohy, demony a lidi). největším problémem jsou mu však démoni; této otázce pak věnuje zbytek knihy osmé, celou knihu devátou a částečně ještě některé partie z knihy desáté.

Augustin si cení na platonických učení, že božstvo nejenom je, nýbrž že se stará o lidské záležitosti; učení, že bůh, který je nade všecku přirozenost duše, stvořil nejen viditelný svět, nýbrž také každou duši vůbec; učení, že v bohu je příčina bytí, důvod poznání a řád života; zvláště pak to, že moudrým nazývá Platon toho, kdo boha následuje, poznává a miluje. Avšak i sám Platon i platonici se domnívali, že je třeba obětovat mnoha bohům. Kult ten ovšem náleží jen bohům dobrým; Platon totiž tvrdil, že jsou jen dobří bohové. Avšak tu se Augustin ptá, kdo to tedy jsou ti, kteří si žádají tak hanebných věcí např. v divadelních hrách? A nalézá mezi platoniky takové, kteří v těchto případech mluví o démonech. Nadále pak se zaměstnává Augustin jen vyvracením Apuleiových názorů na demony, jak jsou obsaženy v jeho spise De deo Socratis.

Augustin vyvrací především domnění, že by démoni byli lepší než lidé proto, že jsou tělesně nesmrtelní. Naopak člověk podle něho převyšuje demony, neboť jejich zoufalství nelze ani přirovnat k naději zbožných lidí. Nic neznamena, že jsou to věčné bytosti, nejsou-li blažení, nýbrž naopak nešťastní. Lepší je přec dočasné štěstí než nešťastná a ubohá věčnost. Tím spíše jsou lidé na tom lépe, že mohou své vášně krotit rozumem, kdežto démoni tak nemohou, nýbrž naopak jejich mysl je zmítaná vášněmi (IX). Z těchto a i z jiných ještě důvodů nemohou být démoni ani posly božskými, ani prostředníky mezi lidmi a bohy. Netřeba jich tedy uctívat.

IX.

Jsou však někteří, kteří rozeznávají vedle zlých démonů také dobré. Toto mínění vyvrací Augustin v knize deváté. I tu znovu dokazuje, že démoni naprosto nestojí výš nežli lidé a že se tedy nemohou stát prostředníky mezi nimi a mezi bohy. Zevrubněji tu rozebírá povahu vášní a jejich místo jak v životě lidí, tak i démonů, a shledává, jak už řečeno, že jediní lidé jsou schopni své vášně krotit. V té souvislosti se ukazuje značná závislost Augustinova na učení stoickém; zřetelně však říká, že v křesťanském učení nejde o to, zda se zbožný člověk hněvá, ale proč se hněvá; ne o to, zda je smutný, ale proč je smutný; ani o to, zda se bojí, ale čeho se bojí. Zároveň také vytýká stoikům, že podceňují milosrdenství.

Když Augustin popřel, že by démoni, mající nesmrtelné tělo, ale vášním podrobeného ducha, mohli být prostředníky, ukazuje, že skutečným prostředníkem mezi Bohem a lidmi je Kristus, který právě naopak od démonů přišel v těle smrtelném, ale byl ducha blaženého a blaženost přinesl i všem lidem, když vstal z mrtvých a tak po přemožení smrtelnosti i z nich učinil nesmrtelné.

X.

Desátá kapitola je poněkud roztříštěnější tematicky než byly obě